

IPAR ÉS KERESKEDELEM AZ ERDÉLYI VÁROSOKBAN

EGÉSZ MAGYARORSZÁGON, de ezen túlmenően az egész Duna-völgyben nem találkozunk olyan sűrűn sehol fejlett városi élettel, mint éppen Erdélyben. Különösen a kisvárosok jellemzőek érdekes módon az erdélyi települési viszonyokra. Amíg az alföldi részeken a nagyhatárú és nagynépességű települések ritkás csoportjait látjuk s a Dunántúlon a kisebb lélekszámú, de ugyancsak mezőgazdasági jellegű települések gyakoribb csoportjait csak helytel-közzel szakítják meg a nagyobb népességű városok, addig Erdélyben sűrűn találkozunk városokkal, amelyek városi karakterét sohasem lélekszámuk határozza meg, hanem éppen egyéni, jellegzetes és kifejezetten városi életformájuk.

Ezek az apróbb-nagyobb erdélyi városok igazolják leginkább, hogy a város kritériuma sohasem lehet a lélekszám, hanem valami egészen más, amelyet pontosan kifejezni sem lehet, legfeljebb érezni. A városi jelleg meghatározására talán a lakosság összetételének vizsgálata nyújt egyedül módot, főként akkor, ha vizsgálatainkban annak megállapítására törekszünk, hogy milyen az együttlakó népesség foglalkozási megoszlása.

MIELŐTT AZ ERDÉLYI VÁROSI LAKOSSÁG foglalkozási jellegének vizsgálatába bocsátkoznánk, nem érdektelen rámutatni arra, hogy az erdélyi városok lélekszámuk révén milyen helyet foglalnak el a magyar városok között.

A világvárosi méretű és különös mértékben kiemelkedő Budapestet figyelmen kívül hagyva, a százezres népességet meghaladó magyar városok száma mindössze négy. Ezek közül egy erdélyi. S az összes százezres lélekszámú városok népességének nem kevesebb mint 23.4%-a él benne. Ez az erdélyi város Kolozsvár.

Az ötvenezer lélekszámot meghaladó magyar városok száma már 14 az 1941. évi adatok szerint és ezekben összesen 956,979 lakos él. Közülük csak kettő volt erdélyi, névszerint Nagyvárad és Szatmárnémeti, amelyek lélekszáma együttvéve az e csoportba tartozó városok lélekszámának 15.1%-át tette ki. Ha szigorúan vesszük a fogalmak meghatározását, akkor az idetartozó két várost nem is tekinthetjük erdélyinek, mert ezek szorosabb értelemben véve inkább partiumiak, de jogosan sorolhatjuk őket az alföldi városok közé is. Ezek szerint Erdély és Keletmagyarország mindössze egy nagyvárossal dicsekedhetik, míg többi városai kifejezetten kisvárosok, vagyis olyan városok, amelyek városi rangjukat nem lélekszámuknak, hanem népük értékes munkájának és a településben uralkodó szellemnek köszönhetik.

Ámde még a 20.001–50.000 főnyi népességű városok között is kevés azok száma, amelyek akár Erdély visszacsatolt területére, akár a keletmagyarországi részekre esnek. A jelenlegi országterület

38 ilyen városa közül mindössze 3 fekszik ezen a területen és ezek: Marosvásárhely, Máramarossziget, Nagybánya együttevén az ide tartozó magyar városok 1,206.412 főnyi népességének csak 7.7%-át jelentik.

A jellegzetesen erdélyi városok tízezres népességnek. Abban a város csoportban, amelyben a 10.001–20.000 népességű városokat soroljuk, a jelenlegi országterület 24 városa tartozik. Ezek közül nem kevesebb mint 8 erdélyi és amíg az összes ide tartozó városok lélekszáma együttevén 359.382 fő, addig az erdélyi városokban 111.179-en élnek, vagyis e város csoport lakosságának 30.9%-a.

Méginkább erdélyiek azok a városok, amelyek lélekszáma tízezernél kevesebb. Hazánkban ilyen város összesen 10 van az 1941. évi népszámlálása szerint 70.269 lakossal és ezek közül 7 város 46.896 lakossal, a lakosság 66.7%-ával erdélyi vagy keletmagyarországi.

Ezek az adatok mindennél világosabban igazolják, hogy kisvárosokkal hazánk egész területén leginkább Erdélyben találkozhatunk, amennyiben a magyar kisvárosok többsége ezen a területen fekszik, ahol a ritka nagyvárosok helyett egészséges kis települések emelkedtek fel a maguk erejéből oda, hogy a városi rangot és jelleglet joggal megérdemelték.

VÁROSJELLEG ÉS A LAKOSSÁG FOGLALKOZÁSI MEGOSZLÁSA

A VÁROSOK NAGYSÁGÁNAK vizsgálatával kapcsolatban említettük már, hogy a városjelleg nem a lélekszámmal, hanem a lakosság foglalkozási összetételével determinálható leginkább. Így a lakosság mezőgazdasági foglalkozása a település-forma kiválasztásában is érvényesül. A mezőgazdasággal foglalkozó népességnek a települési területtel másként kell gazdálkodnia, mint az iparosnak vagy a kereskedőnek. A mezőgazdasággal foglalkozó ember a maga mezőgazdasági szerszámainak, mezőgazdasági termékeinek raktározására megfelelő helyet kell, hogy biztosítson lakása mellett. Tekintettel arra, hogy lakóhelyéről rendszeresen mindennap ki kell mennie a munkahelyre és szerszámaint állandóan vinnie kell, továbbá a betakarított mezőgazdasági termés beszállításáról is kell, hogy gondoskodjék, valamint ehhez megfelelő szállítóeszközökről, ezeket mind ugyancsak lakásával kapcsolatban kell elhelyeznie. Ehhez széles utcák, kiterjedt udvarú lakóépületek szükségesek, ahol az állattartásra is megfelelő hely van, a lakóházakat is úgy kell méreteznie, hogy megfelelő kocsibehajtó és általában a megfelelő elrendeződés biztosítható legyen. Ezek következtében a település elveszíti azt a külső képet, amelyet általában a várossal kapcsolatban magunk elé képzelünk.

Ezzel szemben az iparos és kereskedő népesség szorosabban települ. Nincsen szüksége nagyobb raktárakra és ha igen, akkor ezeket a házon belül másként is elhelyezheti. Nincsen feltétlen szüksége állandó szállítóeszközökre és ezért nem kénytelen ezek számára minden udvaron épületeket emelni. Megelégszik keskenyebb

utcákkal is, amelyek forgalmasabb képet mutatnak már önmagukban is, de szorosan egymás mellé kívánja építeni házait azért is, mert ezzel szintén az ületi élet lüktetését szolgálja. Az iparos- és kereskedő-elemben gazdagabb település mindig inkább városias jelleget mutat, mint a mezőgazdasági. S a lélekszám magasságától teljesen független a városkép kialakulása, mert hiszen nagyobb városból is egyszerre csak egy bizonyos részt tud a szem felfogni.

Ha tehát elfogadjuk, hogy a városiasság jellegét a lélekszámmal ellentétben a lakosság foglalkozási megoszlása szabja meg, akkor elsősorban arra kell törekednünk, hogy a városias foglalkozású lakosságot külön vizsgáljuk és ennek alapján határozzuk meg azt, hogy a vizsgált erdélyi városok mennyiben állják meg helyüket.

A VÁROSIAS FOGLALKOZÁSOK alatt általában az ipart és a kereskedelmet értjük, de jogosan hozzászámíthatjuk a közlekedésben foglalkoztatott népet is, együttesen pedig *iparforgalmi népesség* elnevezéssel élve tárgyaljuk őket.

A korszerű statisztika a városokat és általában a településeket hat csoportba osztja a lakosság foglalkozási összetétele szerint. Elsőben is szétválasztja a településeket aszerint, amint azokban az iparforgalmi foglalkozású, vagy a mezőgazdasági foglalkozású népesség kerül többségbe. A többségi fokozat megállapítása ismét három kategóriában történik aszerint, amint az egyes foglalkozási kategóriák népe túlnyomó-, abszolút- vagy relatív többséget képvisel. Így alakul ki a hat kategória, amelyben legfőképpen az iparforgalmi népességgel túlnyomó többségűek állnak, legalább pedig a mezőgazdasági népességgel túlnyomó többségű települések.

Az iparforgalmi népességgel túlnyomó többségű magyar városok összes száma 9 volt, amelyekben 1941-ben 363.106 lélek élt. Ezek közül csak kettő mondható erdélyinek: Bánffyuhunyad és Felsőbánya. E két kisváros lakossága az idetartozó magyar városok népének mindössze 2.6%-a csak. Ha figyelembe vesszük azonban azt, hogy ebbe a kategóriába tartoznak kivétel nélkül az összes pestkörnyéki városok, akkor érthető is lesz az, hogy az erdélyi városok miért szerepelnek ilyen gyenge aránnyal.

Az iparforgalmi népességgel abszolút többségű városok sorába tartoznak az ország összes kifejezetten komoly és értékes városai. Ezek száma az egész ország területén 31 volt és ezekben 1.070.380 lélek élt. Nem érdektelen, hogy ezek közül már 13 volt erdélyi és ezekben az iparforgalmi népességgel abszolút többségű erdélyi városokban élt a lakosságnak 40.3%-a. Ez azt bizonyítja, hogy az ország iparforgalmi népességű városainak csaknem többsége az erdélyi városok közül kerül ki, amelyek ilyen módon éppen a legjellegzetesebb magyar városok sorába tartoznak.

Azoknak a városoknak a száma, amelyekben az iparforgalmi foglalkozású népesség még legalább relatív többségben van, 22 volt. Ezek között már csak négy erdélyi város szerepel, miután többségük már a magasabb kategóriákba sorozódott be. Ez a négy erdélyi város már nem alkotja nagyrésztét lélekszámban sem az idetartozó városoknak, mert 610.767 főnyi népességüknek csak 6.2%-a erdélyi.

A mezőgazdasági jellegű városok között erdélyi már mindössze kettő van. A relatív többségben mezőgazdasági népességű városok között éppúgy nincs erdélyi város, mint az abszolút többségűek között, de a túlnyomóan mezőgazdasági jellegűek között kettő is szerepel. Ezek közül az egyik, Nagyszalonta, nem is nagyon számítható ide, míg Gyergyószentmiklós különben is érdekes városka.

Az elmondottakból világosan láthatjuk, hogy az erdélyi városok és azok, amelyek a második bécsi döntéssel kerültek vissza magyar uralom alá, értékes összetételű kisvárosok, amelyek csekélyebb lélekszámuk ellenére is sok esetben inkább érdemlik meg a városi jelzést, mint társaik, amelyek lélekszámra nagyok, de amelyekben a lakosság foglalkozási összetétele inkább mezőgazdasági jellegű és falusias települést enged csak meg.

Ezek előrebocsátása után vizsgáljuk az erdélyi városok lélekszámának a fejlődését és azt, hogy miként érvényesültek bennük a városalkotó erők.

ABBAN A 21 VÁROSBAN, amelyet a második bécsi döntés visszacsatolt Magyarországhoz, az 1890. évi népszámlálás szerint még csak 225.712 lakos élt. A népesség száma ezekben a városokban évről-évre rohamosabban emelkedett, úgy, hogy az 1941. évi népszámlálás már 505.453 lakost talált itt. A lélekszám megkétszereződése különösen a vizsgált korszak első felében volt számottevő, hiszen 1890 és 1910 között a lélekszám 57.4%-kal emelkedett, szemben az 1910 és 1941 között eltelt időszak 42.3%-os arányával.

A fejlődés második szakaszában a városfejlesztő erők a dolgok természete miatt nem érvényesülhettek olyan mértékben, mint korábban. A kétszeres uralomváltozás és az ezt megelőző világháború kétségtelen kihatással volt a városi lélekszám-alakulására. Hogy ebben a második uralomváltozásnak nem volt olyan káros hatása, mint az elsőnek, azt érdekes módon tudjuk bizonyítani. A tízéves ciklusra számított fejlődés 1900 és 1910 között a legjelentősebb. Ebben a lustrumban az idesorolt városok lélekszáma 29.9%-kal emelkedett. A századfordulót megelőző lustrumban a fejlődés mérőszáma 21.1%. A harmincas években a fejlődés 21.8%-kal mérhető, amivel szemben a megelőző két évtizedben, amelyre a világháború és a román uralom egyrésze esik, a városok lélekszáma csak 27.8%-kal emelkedett, vagyis egy egységre számítva csak 13.9%-kal.

Az első világháborút megelőző időszakban a vizsgált városok közül a legjelentősebb fejlődést Csíkszereda mutatja, ahol húsz év alatt a város lélekszáma csaknem megkétszereződött. Számottevő fejlődést mutatnak azonban rajta kívül Szatmárnémeti (64.4%), Marosvásárhely (63.3%), Kolozsvár (60.3%) és Nagyvárad (57.5%). A kisebb városok közül Sepsiszentgyörgy, Székelyudvarhely, Szilágyosmlyó mutat nagyobb fejlődést.

A második időszak (1910–1941) kisebb mértékű fejlődésében Marosvásárhely foglalja el a vezető szerepet, ahol a lakosság száma 75.9%-kal emelkedett. A nagyobb városokban a fejlődés már nem mutatkozik a korábbihoz mért arányokban, inkább a kisebb városok

lélekszáma mutat az átlagosnál magasabb értéket. Kiválik közülök különösen Nagybánya és Sepsiszentgyörgy, ahol a lélekszámemelkedés 66.2, illetve 65.9%-nak felel meg. Ebben az időszakban azonban több város lélekszáma csökkent már és bizonyos mértékű visszafejlődés állapítható meg. Szamosújvár, Felsőbánya, Bánffyhunad, Nagykároly, Nagyszalonta és Csíkszereda népessége 1941-ben alatta volt az 1910 évi népességnek.

Ha a városfejlődés alapjait a városi lakosság iparos jellegének fejlődésében látjuk, akkor végre eljutunk oda, hogy vizsgálat tárgyává tegyük most már azt, hogy Erdély egyes városaiban az iparűzők száma miként alakul és az ipari termeléssel foglalkozó üzemek, továbbá a kereskedések minő arányban jelentkeznek.

IPAR ÉS KERESKEDELEM A STATISZTIKA VILÁGÁNÁL

AZ ERDÉLYI VÁROSOK az összes magyar városok lélekszámának 18%-át tudják magukénak. Ugyanekkor azonban az ország összes városi kisipari üzeleinek csak 16.7%-át találjuk itt s mint ezeknek az üzemeknek a munkásai az ország ipari munkásságának csak 12%-a lakik az erdélyi városokban. Ez a néhány számadat már önmagában véve is azt mutatja, hogy az erdélyi városok kisipari üzelei általában kisebb munkáslétszámmal dolgoznak, mint az ország más városainak kisipari üzelei. A termelés értékében azonban az erdélyi városok üzelei többet mutatnak ki, mint az iparban foglalkoztatott lélekszám alapján gondolhatnók. Nevezetesen az ország városaiban készült kisipari termelési értéknek nem kevesebb mint 15%-a jut az erdélyi városokra.

Ám ne olvassuk ki azt ezekből az adatokból, hogy az erdélyi városok ipara alatta maradt értékben és minőségben az ország többi városaiban letelepedett kisiparnak. Az adatok megértéséhez tudnunk kell, hogy ezek az 1940. évi termelésre vonatkoznak. Arra az évre, amikor az uralomváltást megelőzően a visszacsatolt területeken már hónapokon keresztül jelentős fennakadások adódtak elő a termelésben az állandó, hosszú ideig tartó mozgósítás miatt is.

Az iparosodás folyamatának vizsgálatára nézve ezek az adatok önmagukban még nem mondanak sokat. Az ezer városi lakosra eső üzemi átlagszám az erdélyi városokban 23.3, az országos városi átlag 22.9 értékével szemben. Ez már azt mutatja, hogy az erdélyi városokban általában több iparüzem van, mint az ország más városaiban. Az iparüzemek termelési értékét tekintve a helyzet ugyan más, mert az erdélyi városokban a kisipar termelése ezer lakosra számítva csak 170 ezer pengő volt, míg az országos átlag 188 ezer pengő. Ha azonban itt most figyelembe vesszük az 1940. évi termelésben mutatkozó zavarokat, amelyek az iparüzemek számára a dolgok természete miatt kevésbé hatottak ki, mint magára a termelési értékre, akkor világossá lesz, hogy Erdélyben az ipar komolyabb tényező, mint az ország többi városaiban. Ezek az erdélyi városokban dolgozó kisipari üzemek általában kisebbek, mint a többiek, mert egy üzemre országos átlagban 8200 pengő termelési érték volt megállapítható, ezzel szemben az erdélyi városokban csak 7300 pengő.

Ezek az értékek természetesen rendkívül szélső végletekből alakulnak. Az ezer lakosra eső iparüzemek száma Szászrégenben volt a legnagyobb, ahol 48.6 üzem esett ezer lakosra. Hasonlóan fejlett és kiterjedt iparról számolhatunk be Kézdivásárhelyen, ahol 44.8 iparüzem, Bánffyhunyadon, ahol 30.5 iparüzem vagy Szamosújváron, ahol 31.9 iparüzem esik ezer lakosra. A legkevesebb iparüzemet Felsőbányán találhatjuk, ahol ezer lakosra csak 11.4, vagy Nagybányán, ahol csak 18.0 iparüzem jutott ezer lélekre.

A termelés értékét tekintve, vezető helyen a nagyobb városok állanak. Így Kolozsvárott a kisipari üzemek bruttó termelési értéke 254.000 pengő volt ezer lakosonként, szemben Máramarossziget 64 ezer pengős értékével. Kolozsvárhoz hasonló fejlett termelést mutat ki Nagyvárad, Szászrégen és Szamosújvár, míg az alsó végletben Máramarossziget mellett Szilágysomlyó, Csíkszereda, Székelyudvarhely szerepelnek.

Az egy üzemre eső termelési érték ugyancsak Kolozsvárott a legnagyobb, mert itt 12.000 pengő az átlag. Nagyváradon 8600, Nagybányán 8100, Marosvásárhelyen 7400 és Sepsiszentgyörgyön 7100 pengő az átlagos bruttó termelési érték iparüzemenként.

Az erdélyi városok fejlettebb iparosodását azonban nemcsak az 1940. évi vállalati statisztika alapján áll módunkban igazolni. Az adóstatisztika bizonyos mértékben mélyebben vizsgálja a kérdést és így nagyobb lehetőséget nyújt annak tisztázására. Ez a statisztika egyrészt akkor vizsgálja az iparosokat, amikor azoknak a kedvezményezetteknek körét veszi számba, akik mint önálló kézműiparosok segéd és tanonc nélkül, vagy minimális számú segéddel és tanonccal dolgoznak. Ezekből az adatokból megállapítást nyerhetett az, hogy országos átlagban a magyar városokban egy ilyen iparosra 86 lakos jutott. Az erdélyi városokban ezzel szemben 77, tehát az iparosok száma az országos átlagnál sokkalta sűrűbb. Ha azt vizsgáljuk, hogy a városokat országrészek szerint taglalva hol volt az erdélyinél több iparos, akkor egyedül a dunántúli városok helyezhetők ezek elé, 63-as átlaggal.

De az erdélyi városok fejlett kisipari jellegét adózási alapon még inkább bizonyíthatjuk, ha azt vizsgáljuk a továbbiakban, hogy mit fizettek adóban ezek a segéd nélkül dolgozó kisiparosok. Az országos átlag egy iparosra összesen 24 pengő jövedelemadó. Az erdélyi városok iparosai azonban 25 pengőt fizettek átlagosan és csak a délvidéki városok iparosai fizettek többet, mert náluk 26 pengő volt az átlag.

Ez azt jelenti, hogy az erdélyi városokban több iparos volt, mint az ország más városaiban és ezek termelése is jelentősebb értéket képviselt, mint egyebütt.

MINT EMLÍTETTÜK, az erdélyi városokban él az ország városi népességének 18%-a. Ezzel szemben a kereskedelem körébe tartozó üzleteknek 15.4%-a, az ezekben alkalmazott alkalmazottaknak 17.6%-a és az üzleti bruttóforgalomnak 13.8%-a esik az erdélyi városokra.

Ezekből az adatokból világosan megállapítható annyi, hogy

Erdélyben viszonylag kevés üzlet volt, ezek azonban az alkalmazottak szániában erősek és forgalmuk viszonylag nem éppen kielégítő. Vessük össze azonban ezeket az adatokat azzal a megállapítással, hogy olyan időszak adatai, amelyben az alkalmazottak számát a sok behívás, a forgalom mértékét pedig az általában zavaros időszak rendkívül befolyásolta. Minthogy az alkalmazottak száma kétségen kívül 1940-ben alatta maradt az átlagosnak és a forgalomra is rendkívül bénítólag hatott a mozgósítás és a fegyverben állás, kétségtelen, hogy az erdélyi városokban lévő üzletek sokkalta számottevőbbek, mint az ország más városaiban lévő üzletek.

A vonatkozó viszonyszámok sok tekintetben megerősítik ezt a megállapítást. Így például országos átlagban egy üzletre 1.8 alkalmazott esett a városokban. Az erdélyi városokban az arány 2.1 főben állapítható meg. Egy üzlet bruttóforgalma a városokban 45.000 pengő volt 1940-ben, az erdélyi városokban a fentforgó sok nehézség ellenére is 40.000 pengő. Ezer lakosra a városokban országos átlagban 10.7 üzlet jutott, az erdélyi városokban csak 6.2. Ezek azonban mind nagyobbak voltak, mint már az alkalmazottak számából is látjuk, tehát végeredményben egyenértékűek. Az ezer lakosra eső üzleti forgalom a magyar városokban általában 478.000 pengő volt, az erdélyi városokban csak 400.000 pengő.

Itt is természetesen szélső végletekből alakulnak ezek az értékek. Az egy üzletre eső átlagos alkalmazotti létszám tekintetében például Marosvásárhely 3.6 és Sepsiszentgyörgy 3.0 alkalmazottas értékével szemben Felsőbánya 1.2 és Bánffyhunyard, Máramarossziget, Nagyszalonta egyaránt 14-es értéke áll szemben.

Az egy üzlet átlagos bruttóforgalmi értéke Gyergyószentmiklóson a legnagyobb. Itt 80.000 pengő mutatható ki. Kolozsvár és Marosvásárhely alatta maradnak ennek, mert 62, illetve 67 ezer pengő bruttó üzleti forgalmat mutatnak csak ki. Az üzletek bruttóforgalma rendkívül kicsiny volt Szilágysomlyón, ahol mindössze 11.000 pengőt ért el üzletenként. Húszezer pengő alatt marad a forgalom Felsőbányán, Máramarosszigeten, Nagyszalontán és Zilahon.

Ezer lakosra a legtöbb üzlet Szászrégenben esett: 13.8. Magas volt az üzletek aránya ezenfelül Bánffyhunyardon, Máramarosszigeten, Nagyváradon, Kézdivásárhelyen és Désen. A legkevesebb üzlet az erdélyi városok közül Felsőbányán, Gyergyószentmiklóson és Sepsiszentgyörgyön volt, ahol 5.3–5.7 üzlet esett csak ezer lakosra.

A legnagyobb üzleti forgalmat a lakosság számára viszonyítva Kolozsvár mutatja ki, ezer lakosonként 614.000 pengőt. Ezekhez viszonyítva Marosvásárhely 520 ezer és Nagyvárad 500 ezer pengős forgalma ezer lakosonként már kevés. A legkisebb üzleti forgalmat Felsőbánya és Szilágysomlyó bonyolította le 92 ezer, illetve 97 ezer pengővel.

Az ipar és kereskedelem révén a városok lakossága általában nagyobb jövedelemre és tekintélyesebb vagyona tesz szert. Ennek az adóstatisztika már említett fejezeteiben kifejezésre kell jutnia, ezért nem érdektelen megegyezés annak adatai alapján az erdélyi városokat különválasztani és megnézni, hogy a fejlettebb iparos-

dásnak és nagyobb forgalmú üzleti életnek mennyiben találhatók meg a nyomai az adóstatistikában.

Az ország városi népességének átlagban 3.4%-a jövedelemadó- és 2.6%-a vagyoadó-köteles. Ezzel szemben az erdélyi városok lakosságának 3.9%-a volt jövedelemadó- és 3.2%-a vagyoadó-köteles, ami már önmagában véve is világosan mutatja azt, hogy az erdélyi városok népességének jövedelmi és vagyoni viszonyai felülmúlják az ország többi városainak hasonló helyzetét. Ha még ehhez csak annyit jegyzünk meg, hogy az ország egyéb területén lévő városok között egyedül az alföldiek mutattak jobb helyzetet, akkor világosan látjuk azt, hogy az erdélyi városok polgárságát általában nagyobb szorgalom és takarékoság, nem végsősorban azonban az adófizetési készség teljes mértékű vállalása jellemezte.

Ha még ehhez az adóteher fejátlagára vonatkozó számokat is figyelembe vesszük, akkor teljes képet kapunk arról, hogy Erdély városai mit jelentenek az ország többi városai között. A jövedelemadó-teher fejátlagban az ország összes városaiban 11.60 pengő. Ennek szélső végletei vannak az egyes városokban és az egyes város csoportok között is. A legnagyobb fejátlagú jövedelemadóval a délvidéki városok lakossága van megterhelve, de az erdélyi városok népessége sem marad messze el ezek mögött. Az erdélyi városok népessége fejátlagban 21.20 pengő jövedelemadót fizetett, az országos városi átlagnak csaknem kétszeresét. Csaknem hasonló a helyzet a vagyoadónál is. Itt 2.26 pengő a városi átlag az ország összes városait figyelembe véve. Az erdélyi városokra vonatkozó adat ismét felülmúlja az országost, mert 2.66 pengővel jelentkezik és ha nem is foglal el vezető helyet, mert a délvidéki és néhány fillérrel a dunántúli városok átlaga mögött marad, valójában ezzel is kifejezi, hogy a magyar városok között polgársága az értékesebb elemet képviseli.

VÉGEREDMÉNYBEN ezek az adatok együttvéve mind alkalmasak arra, hogy igazolják előttünk az erdélyi városoknak az ország testében, polgárságának pedig az ország életében elfoglalt fontos szerepét. Jól tudjuk, hogy ez a jelentékeny szerep hosszú történeti fejlődés eredménye. De az ilyen vizsgálatok nemcsak a multra nézve jelentősek, hanem a jövő célkitűzéseit is jól megvilágíthatják. Ma, amikor az ipari decentralizáció széles és átfogó programja vár megvalósításra, joggal hívják fel ezek az adatok az illetékesek figyelmét arra, hogy Erdélyben az iparosodás tekintetében még sok lehetőség van. Maguknak az erdélyieknek pedig támpontot nyújthatnak ezek az adatok arra nézve, hogy városaik fejlődését milyen irányba igyekezzenek terelni.

RUISZ REZSŐ